

Produkcja wołowiny w krajach Unii Europejskiej oraz reforma Wspólnej Polityki Rolnej (CAP)

**Milan Zjalic, Antigoni Dimitriadou,
Andrea Rosati**

Sekretariat Europejskiej Federacji Zootechnicznej (EAAP – European Association for Animal Production), w ramach dalszego wprowadzania strategicznego planu Stowarzyszenia na lata 2004-2008 oraz wypełniania zadań statutowych, przygotował dokument przedstawiający sytuację w sektorze mięsa wołowego w rozszerzonej Unii Europejskiej, tak jak to wynika z ostatniej reformy Wspólnej Polityki Rolnej (CAP) z roku 2003. Przedstawiono aktualną sytuację w dziedzinie produkcji, konsumpcji i polityki na rynku mięsa wołowego oraz możliwy rozwój w przyszłości. Ukazano też obecną i przyszłą rolę EAAP w odniesieniu do sektora produkcji wołowiny. Przygotowanie tego dokumentu miało na celu dotarcie do jak najszerszych kręgów opinii naukowej i zawodowej. Materiał ten zamieszczamy poniżej.

Rodzaje produkcji oraz znaczenie ekonomiczne sektora produkcji wołowiny i cielęciny w krajach Unii Europejskiej

Sektor produkcji wołowiny i cielęciny w krajach Unii Europejskiej stanowi 10% całej produkcji rolnej, zajmując drugą pozycję po sektorze produkcji mlecznej, który reprezentuje 14% ogólnej wartości produkcji. W wielu regionach, w których istnieje niewiele innych możliwości produkcji rolnej, takich jak rejony górskie i wyżynne w Europie Środkowej oraz w takich krajach jak Irlandia (25% PKB z rolnictwa), sektor ten jest podstawową działalnością dochodową. Ekstensywne systemy produkcji wołowiny i cielęciny odgrywają poza tym ważną rolę w ochronie i zarządzaniu środowiskiem (ochrona środowiska wiejskiego, kontrola nieużytków). Bez tego oraz innych rodzajów hodowli wiele obszarów ucierpiałoby z powodu poważnej degradacji środowiska.

Całkowita produkcja wołowiny w krajach Unii Europejskiej, wynosząca 8 mln ton, stanowi około 13% ogólnej światowej produkcji wołowiny i cielęciny. W ostatniej dekadzie produkcja wołowiny w krajach UE-15 stopniowo zmniejszała się, w 2003 roku o 7,6% w porównaniu do roku 1993. Produkcja wołowiny w 2004 roku (w powiększonej Unii Europejskiej – 25 krajów członkowskich) równa była poziomowi produkcji w krajach UE-15 w roku 1993. Produkcja wołowiny w innych krajach europejskich także spadła: w 2004 roku w Europie

wyprodukowano 11,6 mln ton wołowiny, natomiast w latach 1993-1995 – 14,8 mln ton. W tym samym okresie globalna produkcja wołowiny wzrosła o 6,3 mln ton, w związku ze wzrostem produkcji na innych kontynentach, szczególnie w Ameryce Południowej – wzrost o 2,6 mln ton.

Jedna trzecia produkcji wołowiny i cielęciny w krajach Unii Europejskiej pochodzi od bydła mlecznego (bezpośrednio lub pośrednio), podczas gdy dwie trzecie – od bydła ras mięsnych lub ich mieszańców. Wielka różnorodność rodzajów produkcji, które rozwinęły się w ostatnim stuleciu, zależy od warunków naturalnych, struktury gospodarstw, a także tradycji. Zazwyczaj są to dwa typy produkcji:

♦ Systemy oparte na wypasie pastwiskowym (najczęściej występujące na zachodnich obrzeżach kontynentu europejskiego) charakteryzują się wykorzystaniem w hodowli specjalistycznych ras bydła mięsnego i cieląt ras mlecznych. Rezultatem prawie wyłącznego (lub przeważającego) wykorzystania w żywieniu pastwisk są mniejsze przyrosty masy ciała zwierząt, przeznaczane na ubój zwierzęta mają większą masę ciała, a pozyskiwane mięso jest bardziej dojrzałe, o wyraźniejszym smaku.

♦ Systemy oparte na paszach zbożowych (najczęściej występujące w części środkowo-wschodniej Europy i rejonie Morza Śródziemnego), w których wykorzystywane są, w sposób bardziej intensywny, rasy mięsne i ich mieszańce oraz cielęta bydła mlecznego. Zwierzęta przeznaczane na ubój mają mniejszą masę ciała, a pozyskiwane mięso charakteryzuje się bardziej delikatnym smakiem.

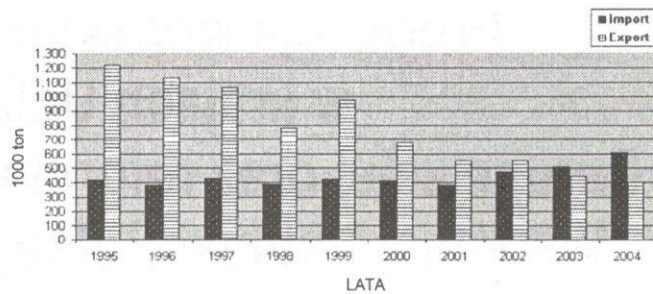
Nie ma jednak wyraźnego rozdziału pomiędzy obydwooma typami produkcji stosowanymi w poszczególnych rejonach Europy, bowiem w jej środkowej części i w rejonie Morza Śródziemnego wykorzystywany jest także system pastwiskowy, a w zachodniej części – system opasu intensywnego, oparty na paszach zbożowych. Wielkość gospodarstw produkujących wołowinę i cielęcinę jest zróżnicowana w poszczególnych krajach – począwszy od małych gospodarstw utrzymujących po kilka krów mlecznych lub mamek do wielkich przemysłowych ferm opasowych. W wielu gospodarstwach produkujących wołowinę i cielęcinę utrzymywane są również inne zwierzęta gospodarskie. Istnieje duże krajowe i regionalne zróżnicowanie rodzajów produkcji związanych z chowem i hodowlą bydła mięsnego, w zależności od warunków naturalnych, systemu produkcji, preferencji na rynkach zbytu oraz tradycji. Jest to kilka grup i kategorii zwierząt, takich jak: materiał hodowlany, cielęta rzeźne, cielęta przeznaczone na opas, opasy o niedużej masie ciała, woły przeznaczone na rzeź, opasy ciężkie o zakończonym tuczu, krowy opasowe w różnym wieku i o różnej masie ciała. Na przykład w Niemczech, wiek i masa ciała zwierząt na początku opasu waha się od 14 dni i 45 kg do 300 dni i 400 kg, podczas gdy po jego zakończeniu, odpowiednio: od 100 dni i 180 kg do 750 dni i 740 kg. W niektórych gospodarstwach prowadzony jest tylko jeden rodzaj opasu – jedna kategoria zwierząt przeznaczonych na sprzedaż, podczas gdy w innych produkcja pro-

wadzona jest w systemie zamkniętym, z pełnym cyklem produkcyjnym, a do sprzedaży oferowane są różne grupy i kategorie zwierząt.

Produkcja wołowiny i cielęciny w krajach Unii Europejskiej nie jest rozłożona równomiernie pomiędzy regionami i krajami. Wewnętrzny handel bydlętem w krajach Unii Europejskiej, w latach 2003-2004, oszacowano średnio na prawie 3475 milionów euro, podczas gdy w tym samym okresie średnia wartość całego handlu wołowiną (zwierzęta żywe i mięso) wynosiła ponad 3785 milionów euro. Jeszcze do niedawna Unia Europejska była głównym eksporterem wołowiny. W ostatnich pięciu latach roczny eksport wołowiny osiąga średnio 597 170 ton – od 973 000 ton w roku 1999 do 397 000 ton w roku 2004 (spadek o 59%). Import wołowiny wahał się od 423 000 ton w roku 1999 do 608 000 ton w roku 2004 (wzrost o 44%). W tym okresie nowe państwa członkowskie eksportowały średnio 144 170 ton wołowiny rocznie (od 121 000 ton w roku 1999 do 188 000 w roku 2004 – wzrost o 55,2%) oraz importowały 44 500 ton (wzrost o 171,5% pomiędzy 1999 a 2004 rokiem). Tendencja spadkowa w eksporcie była wynikiem ograniczenia produkcji. Spadek produkcji wołowiny był konsekwencją spadku konsumpcji i popytu na wołowinę, spowodowanych głównie wystąpieniem choroby BSE i pryszczycy. W tym samym okresie w krajach środkowo-wschodniej Europy zakończył się proces przystosowawczy sektora wołowiny do warunków rynkowych (ostry spadek konsumpcji, utrata rynków eksportu na terenie byłego ZSRR), których rezultatem była produkcja niższa o 30-50% w porównaniu do okresu sprzed transformacji. Polityka wprowadzona w krajach Unii, zgodnie z porozumieniami osiągniętymi w ramach Światowej Organizacji Handlu (World Trade Organisation – WTO), takimi jak: redukcja wydatków na wspieranie rynków krajowych, spadek dotacji eksportowych i ograniczenie barier ochronnych, także przyczyniła się do spadku eksportu i wzrostu importu wołowiny. Spadek dostaw cieląt pochodzących ze stad mlecznych także miał wpływ na produkcję wołowiny: w roku 2004 liczba krów mlecznych była o 30% niższa niż w roku 1990, w wyniku wprowadzenia kwot mlecznych oraz stałego wzrostu wydajności mlecznej krów. Od roku 2003 Unia Europejska jest importerem netto wołowiny (rys.). Wzrost spożycia przyczynił się także do zmniejszenia eksportu nadwyżek.

Spożycie wołowiny i cielęciny

Mięso wołowe i cielęce było spożywane i cenione już w bardzo dawnych czasach, a jego wartość odżywcza została potwierdzona współcześnie w licznych badaniach naukowych. W przeszłości wołowina, a szczególnie cielęcina, znajdowały się na stołach ludzi zamożnych. Rozwojowi ekonomicznemu i wzrostowi produktu narodowego brutto w drugiej połowie ubiegłego wieku towarzyszył wzrost podaży i popytu na wołowinę. W wielu regionach i krajach spożywanie wołowiny i cielęciny stało się symbolem lepszej pozycji ekonomicznej. Różnorodna i bogata jest sztuka kulinarna oraz tradycje związane z przygotowaniem i przyrządzaniem potraw z tego rodzaju mięsa – od prostych dań po niezwykle wymyślne



Rys. Import i eksport wołowiny w 15 krajach Unii Europejskiej (dane uzyskane z Komisji Europejskiej, Statystyka handlu produktami rolnymi)

i bardziej skomplikowane, charakterystyczne dla kuchni francuskiej.

Wołowina i cielęcina jest doceniana przez konsumentów europejskich, mają oni duży wybór – od poszczególnych wyrobów ze świeżej wołowiny i cielęciny po półprodukty lub gotowe produkty. Ogólna tendencja związana z popytem na produkty – wyższa jakość za mniejsze pieniądze – nie ominęła sektora wołowiny. Wymagania konsumentów europejskich, oprócz ceny, bezpieczeństwa i jakości, dotyczą także przestrzegania norm związanych z ochroną środowiska i dobrotanem zwierząt. Do wymagań niszowego rynku wołowiny, o gwarantowanym pochodzeniu i jakości, włączono znakowanie i informacje na temat miejsca pochodzenia i metod produkcji.

W ciągu kilku ostatnich dziesięcioleci rynek wołowiny musiał przeciwstawić się pewnym negatywnym opiniom związanym ze spożyciem czerwonego mięsa, np. cholesterofobii. Dodatkowo w latach dziewięćdziesiątych kryzys związany z chorobą BSE i epidemią pryszczycy miał duży wpływ na ograniczenie spożycia mięsa wołowego. W 1960 roku spożycie wołowiny i cielęciny wynosiło 18,2 kg na osobę, potem rosło i w 1985 roku było to prawie 25 kg, następnie spadło i w 2000 roku wynosiło 19,3 kg na osobę. Unia Europejska i jej kraje członkowskie zareagowały natychmiast, wprowadzono bowiem system wzmożonej kontroli zdrowia zwierząt, zakaz uboju zwierząt zagrożonych, kontrolę transportu żywych zwierząt i mięsa, rejestrację i identyfikację całego pogłowia bydła, jak również pomoc w dobrowolnym wprowadzeniu oznakowania wołowiny. Lata 2001-2005 zaznaczyły się wzrostem spożycia wołowiny i jego stabilizacją na poziomie 20 kg na osobę w krajach zachodniej części Europy. W krajach środkowo-wschodniej części Europy spożycie wołowiny jest stosunkowo nieduże i wynosi ok. 7 kg na osobę. Program finansowany przez Komisję Europejską, mający na celu informowanie konsumentów o przedsięwziętych środkach zapewnienia bezpieczeństwa i jakości wołowiny, przyczynił się znacznie do poprawy spożycia tego mięsa. Natomiast w nowych krajach członkowskich UE, w ostatnich dziesięciu latach, spożycie wołowiny spadło drastycznie (do 50%) w związku z dużym zmniejszeniem produkcji wołowiny. Wśród przyczyn tak dużej różnicy, pomiędzy nowymi a starymi krajami Unii, są także niewielkie upodobania konsumenten-

tów do spożywania wołowiny oraz niskie spożycie cielęciny. W dziesięciu nowych krajach Unii produkuje się 8% ogólnej ilości wołowiny i cielęciny, a spożycie wynosi 6% ogólnego spożycia wołowiny i cielęciny w 25 krajach Unii.

Polityka wsparcia sektora wołowiny w Unii Europejskiej

W krajach Unii Europejskiej produkcja wołowiny odbywa się w zróżnicowanych systemach produkcyjnych. Jednak koszty produkcji są wyższe niż w Ameryce Południowej i Oceanii. Wspólną Politykę Rolną (CAP), poczynawszy od momentu założenia Wspólnego Rynku Europejskiego (ECM) przez sześć państw do obecnych 25 krajów UE oraz czterech krajów negocjujących przystąpienie, zawsze cechowała spójność w dążeniu do wychodzenia naprzeciw potrzebom i interesom konsumentów oraz społeczności rolników we wszystkich krajach Unii. W sektorze wołowiny dążenia te zostały ukierunkowane na zapewnienie samowystarczalności przez wspieranie produkcji, z wykorzystaniem ochrony granic, cen, stabilności dochodów, dopłat dla rolników w zależności od liczby utrzymywanych przez nich zwierząt. Przez lata CAP coraz bardziej koncentrowała się na bezpieczeństwie i jakości produkcji, na dawaniu rolnikom poczucia pewności przyszłych dochodów oraz na zachęcaniu do rozwijania rolnictwa chroniącego środowisko.

Reforma CAP w roku 2003 a sektor wołowiny

We Wspólnej Polityce Rolnej (CAP), od powstania w 1962 roku, zaszło wiele zmian w trakcie dostosowywania jej celów i instrumentów do warunków zmieniających się w Europie i na świecie. Pierwsza główna reforma CAP miała miejsce w roku 1992, pociągając za sobą redukcję cen i bezpośredniej pomocy finansowej dla rolników oraz wsparcie związane z rozwojem terenów rolniczych i ochroną środowiska, a także pewne modyfikacje polityki rynkowej. W drugiej głównej reformie w roku 1999, pod nazwą AGENDA 2000, zajęto się głównie takimi sprawami, jak: orientacja rynkowa i konkurencyjność produktów rolnych, większe poszanowanie środowiska naturalnego, wszechstronna polityka rozwoju terenów rolniczych, uproszczenie przepisów prawnych oraz jakość i bezpieczeństwo żywności. W ostatniej reformie CAP w roku 2003 wzięto pod uwagę konieczność dalszego przystosowania rolnictwa w Unii Europejskiej do zmian zachodzących na świecie i w strukturze samej Unii. Najważniejsze problemy i wyzwania to: bezpieczeństwo żywności, ochrona środowiska naturalnego, dochody z rolnictwa i dalszy rozwój w kontekście powiększającej się Unii Europejskiej oraz coraz trudniejszego handlu zagranicznego. W wyniku ostatniej reformy CAP, uzgodnionej w czerwcu 2003 roku, wprowadzono Indywidualny (uproszczony) System Dopłat (Single Payment Scheme – SPS), tj. system rocznych dopłat dla producentów niezależny od produkcji. System ten łączy poszczególne

gólne (istniejące) dopłaty bezpośrednie, otrzymywane przez rolników, w jedną dopłatę określoną na podstawie dopłat otrzymywanych w okresie referencyjnym. W czerwcu 2003 roku porozumienie ustaliło maksymalną kwotę, jaką każde państwo może przeznaczyć na bezpośrednią pomoc finansową – znaną jako pułap krajowy, opartą na ogólnej sumie dopłat bezpośrednich w okresie referencyjnym w każdym z krajów członkowskich. Pułapy są ustalane w obrębie pułapów krajowych dla każdego głównego produktu, do którego dopłacano w przeszłości.

Kraje członkowskie mogą zdecydować o wprowadzeniu SPS w całości, łącząc wszystkie dopłaty w jedną, lub utrzymać część dopłat bezpośrednich dla rolników w dotychczasowej formie (częściowy decoupling), tj. głównie tam, gdzie przejście na SPS mogłoby spowodować zakłócenia na rynkach rolnych lub zaniechanie produkcji. Dopłaty dla producentów w nowych krajach członkowskich Unii będą wprowadzane stopniowo w okresie dziesięciu lat, poczynając od roku 2004, ale zamienione na indywidualny system dopłat (uproszczony) do gruntów – SFP. W roku 2005 osiągną poziom 30% dopłat w starych krajach Unii. Dopłaty SFP będą oparte na średniej powierzchni gospodarstw i wynikach plonów, uzyskanych pomiędzy rokiem 1995 a 1999. W tym okresie plony w 10 nowych krajach Unii były na poziomie o połowę niższym od plonów uzyskanych w starych krajach Unii; zatem dopłaty SFP dla rolników w nowych krajach UE będą niższe.

Dopłaty do wołowiny, w następstwie reformy, są ujęte w dopłatach SPS albo mogą być podzielone. Kraje członkowskie mogą zdecydować o utrzymaniu do 100% dopłaty do krów mamek i do 40% dopłaty ubojowej do dorosłych zwierząt rzeźnych. Alternatywnie mogą utrzymać 100% dopłaty ubojowej do dorosłych zwierząt rzeźnych, albo do 75% specjalnej opłaty do opasów, buhajów i wołów. Wreszcie, kraje członkowskie mogą utrzymać 100% dopłaty do cieląt rzeźnych, traktowanej jako dopłatę do specyficznego produktu. Stawki dopłat do bydła przed wprowadzeniem częściowego decouplingu (decoupling oznacza odejście od zależności dopłat od wysokości produkcji) przedstawiono w tabeli.

Tabela
Stawki dopłat do bydła przed wprowadzeniem częściowego decouplingu

| Dopłaty | Stawka | Po reformie CAP |
|--------------------------------------|---|--|
| Dopłata do krów mamek | 200 euro/zwierzę | pozostaje 100% dopłaty w Belgii, Hiszpanii, Francji, Austrii i Portugalii |
| Dopłata ubojowa do zwierząt rzeźnych | 80 euro/zwierzę | pozostaje 40% dopłaty w Hiszpanii, Francji, Austrii, Portugalii oraz 100% w Holandii |
| Dopłata ubojowa do cieląt rzeźnych | 50 euro/zwierzę | pozostaje 100% dopłaty w Belgii (cz. północna) Hiszpanii, Francji, Holandii, Austrii, Portugalii |
| Specjalna dopłata do opasów | 150 lub 210 euro za zwierzę, w zależności od typu | pozostaje 75% dopłaty w Danii, Finlandii oraz 74,55% w Szwecji |

Dopłaty ekstensyfikacyjne (obecnie sięgające od 40 do 100 euro za zwierzę, zależnie od obsady zwierząt określonej przez kraj członkowski), dodatkowe dopłaty i dopłaty za dostawy poza sezonem będą całkowicie zindywidualizowane dla każdego kraju. Tam, gdzie państwa członkowskie zdecydują o utrzymaniu dopłat do produktu specyficznego, limity na te dopłaty odnoszące się będą do pułapów ustalonych dla danego kraju (kwoty dostępnej pomocy finansowej) i limitów dotyczących liczby zwierząt uprawnionych do otrzymania dopłaty. Istnieją także pułapy indywidualne, zależne od liczby uprawnień do dopłat wypłacanych rolnikowi w przypadku krów marek.

Plan dopłat indywidualnych wszedł w życie 1 stycznia 2005 roku. Kraje członkowskie mogą decydować o zastosowaniu SPS po okresie przejściowym (do 31 grudnia 2005 r. lub 31 grudnia 2006 r.), jeśli uzasadniają to specjalne warunki. W przypadku, gdy zastosowana jest opcja przejściowa kraje członkowskie muszą stosować zasady dopłat z roku 2004, np. limity ilości inwentarza przypadające na hektar upraw paszowych (obsada zwierząt) oraz dopłaty ekstensyfikacyjne.

W okresie przejściowym kraje członkowskie muszą dokonać dodatkowych dopłat rocznych dla hodowców, aby zapewnić równe traktowanie rolników i uniknąć niekorzystnych zmian rynku i konkurencji. Kraje członkowskie mogą udzielić tzw. dopłaty przeciwsezonowej, mającej na celu zachętę do uboju bydła poza okresem schodzenia z pastwisk (wielkość dopłaty waha się od 16,11 do 72,45 euro za zwierzę, zależnie od daty uboju). Unia Europejska prowadzi interwencyjny skup wołowiny tylko wtedy, gdy ceny rynkowe, w krajach członkowskich lub w regionie kraju członkowskiego, spadają poniżej 1560 euro za tonę w czasie dwóch kolejnych tygodni. Wołowina przechowywana jest w magazynach „interwencyjnych”. Państwowe magazyny przechowywania wołowiny odgrywają rolę pomocniczą we wspieraniu rynku wołowiny. Istnieje także system pomocy dla prywatnych magazynów (Private Storage Aid – PSA), w którym za pomocą częściowych dopłat zachęca się prywatnych przedsiębiorców, aby w czasie okresowych nadwyżek przechowywali wołowinę. Obecnie interwencja PSA jest preferowaną opcją w przypadku okresowych nadwyżek.

Kraje członkowskie mogą udzielać dodatkowych dopłat w celu wspierania takich działań w rolnictwie, które są ważne dla ochrony środowiska lub poprawy jakości produkcji i rynku rolnego, włącznie z sektorem produkcji zwierzęcej. Na te dodatkowe dopłaty można wykorzystać do 10% funduszy dostępnych dla określonego sektora, włącznie z planem dopłat indywidualnych przewidzianych przez państwo członkowskie. Dodatkowe dopłaty muszą zmieścić się w ogólnym pułapie przewidzianym dla danego sektora.

Możliwości dostosowywania dla krajów i regionów.

Kraje członkowskie mają możliwość skorzystania z różnych opcji w sposobie obliczania i dokonywania dopłat: mogą wyliczyć SPS na podstawie bezpośrednich dopłat rolnikom indy-

widualnym, dokonanych w okresie referencyjnym lub średniej wszystkich poprzednich dopłat i tworzyć dopłaty jednakowe w regionie lub kraju. Kraje członkowskie mogą także zastosować mieszaną formę, tzw. historyczną/zryczałtowaną, która pozostaje bez zmian przez jakiś czas (statyczną) lub wybrać zmieniającą się w czasie (dynamiczną). Tę ostatnią stosuje się zazwyczaj w przypadku, gdy część dopłat SPS, oparta na historycznych wskaźnikach, zmniejsza się, a wzrasta część zryczałtowana, co sprzyja przejściu na całkowicie zryczałtowane dopłaty. W pierwszych latach po przystąpieniu do UE nowi członkowie mogą zdecydować się na różne typy bezpośredniej pomocy finansowej – Obszarowy Plan Dopłat Indywidualnych. Jednak jeśli zastosują SPS, to na tych samych zasadach jak w całej Unii (stosując stopniowanie dopłat uzgodnione w traktacie akcesyjnym).

Zasada „cross compliance” (wzajemnych zobowiązań) i dobre praktyki ochrony środowiska. Aby otrzymać SPS lub inne dopłaty bezpośrednie rolnicy muszą utrzymywać swoją ziemię w dobrym stanie, zarówno pod względem rolnym jak i środowiskowym, przestrzegając zasady wzajemnych zobowiązań. Kraje członkowskie określają minimum wymagań dotyczących dobrostanu rolnictwa i środowiska. Istnieją także wymagania statutowe, dotyczące postępowania zgodnie z 19 Dyrektywą UE i rozporządzeniami odnośnie ochrony środowiska, wraz z ochroną zdrowia zwierząt i dobrostanem zwierząt. Producenci żywności muszą przestrzegać tych zasad, jeśli chcą otrzymać dopłaty bezpośrednie (SPS i/lub częściowo zindywidualizowane dopłaty).

Zachowanie trwałych użytków zielonych. Kraje członkowskie są zobowiązane do zagwarantowania, że obszar trwałych użytków zielonych nie zmniejszy się w wyniku reform. W przypadku, gdy zmniejszy się on w sposób widoczny, zainteresowane kraje członkowskie mogą wprowadzić pomiary w gospodarstwach, aby zobowiązać rolników do przywrócenia obszaru trwałych użytków zielonych, będących w ich posiadaniu.

Perspektywy sektora wołowiny po reformie

Dyrekcja Generalna ds. Rolnictwa i Rozwoju Wsi przy Komisji Europejskiej opublikowała przegląd trendów rynkowych, średniookresowe prognozy podaży i popytu na główne towary rolne oraz prawdopodobny rozwój rynków rolnych aż do 2012 roku, opierając się na przewidywaniach oraz informacjach statystycznych, dostępnych w maju 2005 roku.

Średniookresowe prognozy dotyczące dochodów są raczej korzystne. Dochód z rolnictwa w 25 krajach Unii, w latach 2004-2012, wzrośnie o 11,7% – w kategoriach dochodu realnego i na jednego zatrudnionego (4% wzrostu w starych krajach i 50,4% w nowych krajach członkowskich).

Oczekuje się, że stały popyt na wołowinę i niedostateczne dostawy krajowe spowodują korzystny poziom cen w tym okresie, zachęcając do zwiększenia importu przy pełnych opłatach celowych, szczególnie wysokiej jakości wyrębów mięsa wołowego z Ameryki Południowej. Przewiduje się, że pod koniec prognozowanego okresu łączny import wołowiny może

osiągnąć 0,6 miliona ton. Eksport z krajów Unii będzie coraz bardziej ograniczony małą podażą krajową i małą konkurencyjnością, przewiduje się, że tendencja spadkowa w eksporcie dojdzie do 100 000 ton do roku 2012. Prawdopodobnie stan taki będzie się utrzymywał aż do roku 2012, kiedy to produkcja wołowiny spadnie do około 7,6 miliona ton. Będzie się to odbywało przy jednoczesnym zmniejszaniu się pogłowia bydła mlecznego i pod wpływem wprowadzenia indywidualnego (uproszczonego) systemu dopłat do gospodarstw – SPS.

Wpływ reformy CAP na gospodarstwa. Wprowadzenie SPS stworzy rolnikom większe możliwości wyboru rodzaju produkcji, zgodnie z zapotrzebowaniem rynku i zdolnością produkcyjną ich gospodarstw. W niektórych przypadkach będzie to wymagało nowych inwestycji i/lub całkowitej zmiany produkcji. Wielu naukowców zwracało uwagę na fakt, że decyzje inwestycyjne podejmowane są zazwyczaj raz lub dwa razy w ciągu całego życia i że zależą one także od wieku osoby podejmującej decyzję. Pomimo wielu problemów, związanych z podejmowaniem nowych inwestycji, niektóre gospodarstwa ulegną przebudowie i zmienią rodzaj swojej produkcji, niektóre zakończą działalność z powodu wieku właścicieli lub niskiej opłacalności produkcji. Znakomita większość gospodarstw będzie jednak kontynuować swoją działalność. Wśród nich wiele zostanie powiększonych w celu uzyskania większego dochodu i produkcji. W przypadku producentów wołowiny oznacza to: większe gospodarstwa; polepszenie jakości genetycznej utrzymywanych zwierząt w celu poprawy zdrowotności, reprodukcji, zwiększenia przyrostów dziennych i masy ciała zwierząt rzeźnych; spełnienie wymogów dotyczących środowiska i dobrostanu zwierząt. Jest to konieczne dla każdego gospodarstwa rozwijającego własną strategię zgodnie z warunkami dostosowania się do nowej Wspólnej Polityki Rolnej (CAP). Rolnicy słusznie oczekują pomocy od swoich związków/stowarzyszeń oraz krajowych i regionalnych usługodawców, a także instytucji naukowych. Proces ten będzie wspierany przez utworzenie Farm Advisory Service (Doradczego Ośrodka Rolnego), zgodnie z wymaganiami Rozporządzenia Rady 1782/2003.

Okresowy przegląd i monitoring funkcjonowania reformy. Komisja Europejska przeprowadzi w 2008 roku okresową ocenę, aby przeanalizować funkcjonowanie zreformowanej Wspólnej Polityki Rolnej i zaproponować niezbędne poprawki oraz zmiany, jeśli zajdzie taka potrzeba. Wdrażanie zreformowanej polityki będzie monitorowane w gospodarstwach, w regionach i w całym kraju przez specjalistów i instytucje badawcze, administrację państwową i związki rolnicze.

EAAP – usługi dla sektora wołowiny UE

Rola Grupy Zadaniowej EAAP ds. Wołowiny. W czerwcu 2005 Rada EAAP utworzyła Grupę Zadaniową ds. Wołowiny (BTF – Beef Task Forces), w ramach swojej Grupy Roboczej „Cattle Network”, aby monitorować rozwój sektora wołowiny w Europie, identyfikować potrzeby w dziedzinie badań i priorytetów w rozwijaniu narzędzi i metod analizy funkcjonowania

polityki rolnej oraz monitorowania i analizowania strategii gospodarstw. W skład Grupy wchodzi eksperci i naukowcy z krajów członkowskich. Grupa porozumiała się w sprawie metod definiowania standardowych procedur monitorowania i analizowania efektywności ekonomicznej gospodarstw produkujących wołowinę. Dodatkowo Grupa ta będzie pewnego rodzaju forum wymiany informacji i doświadczeń, niezbędnych do analizy polityki rolnej, a także posłuży do rozwijania i koordynowania projektów finansowanych przez Unię w zakresie udzielania mandatu i ekspertyz. Oceny i zalecenia Grupy będą przekazywane Radzie EAAP, organizacjom członkowskim i krajowym oraz unijnym reprezentantom związków rolniczych.

Rola i postępowanie EAAP w przyszłości. EAAP, jako organizacja jedyna w swoim rodzaju, składająca się z narodowych reprezentantów organizacji zajmujących się badaniami nad zwierzętami i nauką, administrowaniem i przemysłem związanym z produkcją zwierzęcą, jest najlepiej predestynowana do zapewnienia krajom członkowskim takich usług, szczególnie wobec faktu, że wśród 38 organizacji krajowych, 23 pochodzą z krajów członkowskich Unii Europejskiej oraz z czterech krajów kandydujących. Swoimi programami i działaniami ciał technicznych (Komisja Studyjna ds. Bydła i Systemów Produkcji Zwierząt Gospodarskich, Grupa Robocza „Cattle Network” oraz Grupa Zadaniowa ds. Wołowiny) EAAP będzie wspierać kraje w monitorowaniu i analizowaniu udziału SPS w różnych systemach produkcji, w rozwoju produkcji i konsumpcji wołowiny w Europie, a także w analizowaniu wpływu tendencji globalnych na sytuację tego sektora w Europie.

Programy badawcze członków EAAP obejmują także takie dziedziny, jak: genetyka, żywienie, zarządzanie gospodarstwem, zdrowotność zwierząt, a więc dyscypliny naukowe pozostające w bezpośrednim związku z wydajnością sektora wołowiny. Doroczne spotkania EAAP stają się forum wymiany informacji na temat wyników i osiągnięć w dziedzinie badań nad zwierzętami. Podczas sesji komisji studyjnych i grup roboczych, jak również licznych sympozjów omawiane są specyficzne kwestie związane z produkcją zwierzęcą, jej jakością i bezpieczeństwem oraz techniczną i ekonomiczną wydajnością. Wyniki badań są ogłaszane w seriach publikacji naukowych i technicznych EAAP.

W czasie sympozjów, organizowanych w ramach najbliższych zjazdów EAAP, omawiane będą zagadnienia związane z produkcją bydła we wschodniej części Europy oraz reformą CAP w zakresie produkcji wołowiny (Zjazd w roku 2006 – Antalya, Turcja), a także wyniki raportów Grupy Zadaniowej ds. Wołowiny dotyczące wpływu wdrożenia SPS na sytuację w sektorze bydła (Zjazd w roku 2007 – Dublin, Irlandia).

Na stronie internetowej Grupy Roboczej „Cattle Network” (www.cattlenetwork.net) znajdują się ważne informacje dotyczące różnych imprez organizowanych dla producentów i hodowców bydła, a także: polityki Unii Europejskiej, rynków, cen, szkoleń, możliwości pracy, nowych publikacji, targów

i działalności profesjonalnych organizacji oraz stowarzyszeń producentów i hodowców bydła.

Literatura: 1. Commission Regulation (EC) No 795 of 21 April 2004 (OJ L 141, 30.04.2004). 2. Commission Regulation (EC) No 796 of 21 April 2004 (OJ L 141, 30.04.2004). 3. Commission Regulation (EC) No 1973 of 29 October 2004 (OJ L 345, 20.11.2004). 4. Council Regulation (EC) No 1782 of 29 September 2003 (OJ L 270, 21.10.2003). 5. Cunningham E.P. and the European Association for Animal Production (Eds), 2003. After BSE - A future for the European livestock sector. Wageningen Academic Publishers, EAAP publication

no 108. 6. European Commission, Directorate-General for Agriculture, 2003. Reform of the Common Agricultural Policy. Medium-term prospects for agricultural markets and income in the European Union 2003-2010; <http://europa.eu.int/comm/agriculture/publi/caprep/prospects2003b/fullrep.pdf> 7. European Commission, Agricultural trade statistics; http://europa.eu.int/comm/agriculture/agrista/tradestats/index_en.htm 8. European Commission, Agriculture; http://europa.eu.int/comm/agriculture/index_en.htm 9. European Commission, CAP reform; http://europa.eu.int/comm/agriculture/capreform/index_en.htm 10. FAOSTAT – FAO Statistical Databases 2005; <http://faostat.fao.org>

Ceny skupu mleka w Polsce na tle rynku światowego

Eugeniusz Otoliński, Jan Szarek

AR w Krakowie

W gospodarce rynkowej cena mleka kształtowana jest generalnie prawem popytu i podaży. Podaż przewyższająca popyt stymuluje obniżkę cen, natomiast popyt przewyższający podaż – zwiększenie cen. Popyt jest funkcją potrzeb, dochodów i cen, podaż to gotowość sprzedaży towaru po danej cenie. Rynkowa relacja popytu i podaży ustala tzw. cenę równowagi, akceptowaną przez kupujących i sprzedających dany towar, w ramach konkurencji doskonałej [3].

W odniesieniu do poszczególnych produktów rolnych stosowane są szczegółowe regulacje cen. W przypadku mleka cena zależy od zawartości białka i tłuszczu, premii za klasę ekstra, posiadania atestu weterynaryjnego i wielkości dostaw. Waga tych czynników, wpływających na cenę, jest zróżnicowana w poszczególnych zakładach mleczarskich. Na przestrzeni lat ceny skupu mleka w kraju ulegały zmianom, przy generalnej tendencji do ich wzrostu – w 1995 roku za 100 l mleka płacono średnio 44,52 zł, natomiast w 1998 roku – 61,50 zł (tab. 1). W 1999 roku zahamowany został wzrost cen skupu mleka, ale trzeba tu zaznaczyć, że był to jedyny produkt rolniczy, którego realna cena utrzymała się na prawie niezmiennym poziomie, podczas gdy ceny wszystkich pozostałych produktów zwierzęcych, a także zbóż były niższe. W latach 2000-2001 ceny skupu mleka wzrosły do nieco ponad 78 zł/100 litrów, by znów ulec obniżeniu do średnio 71,60 zł w latach 2002-2003. Wpłynęło to na zmniejszenie się opłacalności produkcji mleka, co było istotnym powodem redukcji pogłowia krów. W latach następnych miał miejsce wyraźny wzrost cen skupu mleka, do poziomu 86,31 zł w roku 2004 i 93,0-100,0 zł/100 l

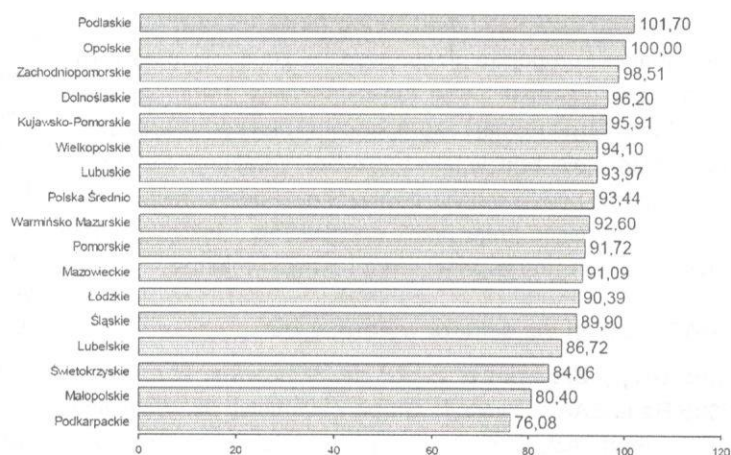
Tabela 1
Średnie ceny skupu mleka w kraju, w latach 1995-2004 (oprac. wł. na podstawie [8, 9])

| Lata | Ceny mleka (zł/100 l) |
|------|-----------------------|
| 1995 | 42,52 |
| 1996 | 51,63 |
| 1997 | 58,81 |
| 1998 | 61,50 |
| 1999 | 60,46 |
| 2000 | 78,35 |
| 2001 | 78,48 |
| 2002 | 71,80 |
| 2003 | 71,50 |
| 2004 | 86,31 |

w roku 2005, co spowodowało wzrost opłacalności i zwiększenie zainteresowania rolników produkcją mleka.

Przystąpienie Polski do Unii Europejskiej przyniosło korzystne skutki także i w tej dziedzinie gospodarki. Nie należy jednakże oczekiwać dalszego znaczącego wzrostu cen skupu mleka, a to z uwagi na ograniczenie popytu wewnętrznego w wyniku pogarszającej się sytuacji finansowej gospodarstw domowych oraz malejącej opłacalności eksportu w warunkach umacniającej się wartości złotego, a także ze względu na oczekiwane skutki reformy Wspólnej Polityki Rolnej.

Ceny skupu mleka różnią się w poszczególnych rejonach kraju. Z reguły są one najniższe w rejonach o rozdrobnionej strukturze agrarnej i niskiej towarowości produkcji mleka, najwyższe zaś w rejonach specjalizujących się w tym kierunku produkcji (rys. 1). W I półroczu 2005 roku najniższe ceny mle-



Rys. 1. Średnie ceny skupu mleka (zł/100 l) w I półroczu 2005 roku w poszczególnych województwach (oprac. wł. na podstawie [9])